

ПРАВООХОРОНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 351.74(477)

DOI 10.32782/2709-9261-2022-2-4-20

Сирмаїх Віктор Васильович,

*викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки факультету № 3
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5014-3144>

Мионов Юрій Олексійович,

*т.в.о. завідувача кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки
факультету № 3*

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7755-478X>

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВІДОМЧИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Статтю присвячено актуальним питанням професійної підготовки майбутніх працівників Національної поліції України, від якої залежить їхній рівень службової підготовленості та забезпечується ефективно виконання ними завдань в умовах воєнного стану. Звернуто увагу на необхідність застосування екіпірування та спеціальних засобів у процесі фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України. Окреслено необхідність впровадження освітнього компонента «Професійно-прикладна фізична підготовка в екстремальних умовах» в освітній процес професійної підготовки майбутніх працівників Національної поліції.

Ключові слова: *освітній процес, воєнний стан, фізична підготовка курсантів, екіпіровка, фізичні якості.*

Постановка проблеми. Система спеціальної фізичної підготовки має надійно забезпечувати працівників Національної поліції України під час виконання оперативно-службових обов'язків, бути одночасно доступною для вивчення, ефективною та універсальною. Нині в Україні триває повномасштабна війна з росією, тому під час несення служби та виконання безпосередніх обов'язків у поліцейських немає часу на усвідомлення небезпеки, страху та нерішучості. З метою особистої безпеки і безпеки громадян поліцейські повинні якомога краще володіти професійними навичками та вміннями, їхня поведінкова реакція у стресових ситуаціях повинна бути доведена до автоматизму, що можливо працювати ще в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління

Міністерства внутрішніх справ України. Отже, фізична підготовка є одним з пріоритетних напрямів підготовки майбутніх працівників Національної поліції України до виконання професійної діяльності, а підвищення рівня фізичної підготовки поліцейських є доволі актуальною проблемою в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань модернізації системи спеціальної фізичної підготовки з урахуванням екстремальних умов здійснювали такі науковці, як: Є.С. Гіденко [1], І.П. Загорко [2], Ю.М. Коломієць, А.З. Пашаєв, О.Ю. Уварова [3], Ю.М. Корнійчук, О.О. Сушков [4], С.М. Бортник [5]. Як свідчать їхні дослідження, важливим аспектом професіоналізму поліцейського є саме рівень фізичної підготовки та вмінь і навичок самозахисту.

Мета статті. Метою статті є вдосконалення змісту професійної фізичної підготовки здобувачів вищої освіти у відомчих закладах Міністерства внутрішніх справ України, а також обґрунтування доцільності впровадження освітнього компонента «Прикладна фізична підготовка в екстремальних умовах» у процес професійної підготовки майбутніх працівників Національної поліції.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні відбуваються активні воєнні дії, які вимагають від поліцейських під час несення служби, затримання правопорушників або припинення протиправних дій, конвоювання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі правопорушників застосування прийомів рукопашного бою, дзюдо, самбо та боевого самбо в екстремальних умовах. Відповідно до ст. 44 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський «може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом» [6]. Тому саме під час виконання своїх обов'язків в умовах воєнного стану цих законодавчо закріплених функцій працівникам Національної поліції необхідно застосування специфічних професійних навичок та вмій, тобто таких, що виходять з особливостей несення служби, використання екіпірування, зброї та спеціальних засобів, навколишньої обстановки, фізичного та психологічного стану поліцейського та інших факторів та є вузькоспеціалізованими, тобто такими, що не можуть бути набуті у повсякденному житті, під час занять спортом та іншим чином [7].

За свідченням науковців, останніми роками у курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС, спостерігається низький загальний рівень початкової фізичної підготовки через перехід на дистанційне навчання спочатку у зв'язку з пандемією COVID-19, а потім з військовою агресією російської федерації проти України. Також є курсанти, які не мають попередньої підготовки зі спортивних прикладних єдиноборств.

У відповідності до п. 6 Розділу I Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженого Наказом МВС України від 26.01.2016 № 50, фізична підготовка – «це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності» [8]. Цим же Положенням визначено, що до системи фізичної підготовки входять:

- загальна фізична підготовка;
- тактика самозахисту та особистої безпеки.

Навчальна дисципліна «Спеціальна фізична підготовка» в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання має на меті забезпечити підготовку працівників Національної поліції «високим рівнем усебічної фізичної підготовленості, здатних ефективно, з максимальною безпекою для власного життя і здоров'я здійснювати силове затримання правопорушника у випадках, коли той чинить фізичний опір, або коли виникають правові підстави для негайного припинення правопорушення із застосуванням заходів фізичного впливу (сили), а також стійко переносити розумові, нер-

вово-психічні та фізичні навантаження без зниження професійної працездатності» [9]. Основні завдання дисципліни зі спеціальної фізичної підготовки: зміцнення здоров'я та підвищення рівня загальної працездатності особового складу; розвиток і вдосконалення фізичних якостей; одержання теоретичних знань, формування практичних умінь самоконтролю за станом здоров'я під час занять фізичними вправами; формування спеціальних знань, умінь і навичок самозахисту, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та силового затримання суспільно небезпечних осіб у випадках виникнення для цього правових підстав; розвиток і вдосконалення професійно важливих фізичних якостей; виховання психічної стійкості, зосередженості, сміливості, рішучості, впевненості у власних силах тощо; формування прикладних навичок долавання перешкод; забезпечення особистої безпеки працівників поліції під час виконання службових обов'язків; оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками організації самостійних і навчальних занять із фізичної підготовки в підрозділах Національної поліції України [9].

Для підвищення та вдосконалення рівня володіння прийомами самозахисту та загального рівня фізичної підготовки обов'язково для курсантів проводиться секційна робота зі спортивних єдиноборств та інших видів спорту. Але заняття зі спеціальної фізичної підготовки, відвідування лише однієї секції зі спортивних єдиноборств є недостатнім для вдалого та ефективного засвоєння практичних навичок, застосування необхідних прийомів самозахисту та захисту громадян, особливо в умовах воєнних дій. Також тренування у секціях проводиться із дотриманням правил змагань з відповідного виду спорту.

Війна висуває до поліцейських надмірно високі вимоги щодо фізичних і психічних якостей, прикладних навичок – дій доведених до автоматизму, дій, які поліцейський виконує у стресових (несподіваних, нестандартних) ситуаціях, не замислюючись, без контролю свідомості.

З огляду на це, постає необхідність перегляду наявних підходів до підготовки поліцейських у відомчих закладах вищої освіти МВС. Суттєвого удосконалення вимагає обов'язковий складник професійної компетентності – система спеціальної фізичної підготовки курсантів.

Тому пропонується запровадження в освітній процес додаткової навчальної дисципліни (факультативу) «Професійно-прикладна фізична підготовка в екстремальних умовах». Ця спеціалізована дисципліна повинна стати складовою частиною системи фізичної підготовки працівників Національної поліції та буде спрямована на формування і підтримку необхідного рівня фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів до виконання професійної діяльності в екстремальних умовах та в повній бойовій екіпіровці.

Саме термін «прикладна» наголошує на суто професійну, специфічну спрямованість практичних занять, фундамент для якої створює «Спеціальна фізична підготовка».

Головне призначення дисципліни (факультативу) «Професійно-прикладна фізична підготовка в екстремальних умовах» – закріплення професійних навичок, умінь в умовах, наближених до реальних, та вдосконалення професійної майстерності для виконання бойових службових завдань.

Основні завдання дисципліни (факультативу) узагальнено можна сформулювати таким чином:

1. Вдосконалення професійно-прикладних умінь та навичок, пов'язаних з особливими зовнішніми умовами майбутньої професійної діяльності працівників Національної поліції з використанням засобів індивідуального захисту (шоломів, бронезилетів та іншого спеціального екіпірування) та в умовах, наближених до реальних.

2. Підвищення функціональної стійкості організму до впливу факторів специфічних умов службової діяльності.

3. Відпрацювання прийомів у повній екіпіровці та в особливих умовах: у засобах захисту (у разі застосування сльозогінного газу), у темряві (темна пора доби, у приміщенні за вимкненого освітлення), однією рукою (у разі поранення), після значного фізичного навантаження (після переслідування правопорушника бігом з подоланням перешкод).

Усе вищезазначене можна досягнути, якщо:

1. Мета і завдання фізичної підготовки курсантів диференційовані відповідно до етапів навчання (рис. 1):

– адаптації – дисципліна «Загальна фізична підготовка» (I курс);

– первинного навчання – «Спеціальна фізична підготовка» (II курс);

– вдосконалення професійних навичок, умінь та професійної майстерності – «Професійно-прикладна фізична підготовка» (III–IV курси).

2. Фізична підготовка організовується і проводиться за методикою, до якої входить сукупність методів і методичних прийомів, які забезпечують курсантам ефективне навчання.

Під час розробки методики проведення занять з професійно-прикладної фізичної підготовки заслуговує на увагу проблема навчання курсантів прийомів обеззброєння правопорушника, озброєного холодною або вогнепальною зброєю, підручними засобами, виконання при-

йомів на обмежених територіях та в особливих умовах, у повній екіпіровці.

3. Розглянути можливість введення найефективніших в умовах війни спортивних єдиноборств: спортивного розділу боротьби не тільки самбо або дзюдо, але й айкі-до, айкі-дзюцу, джіу-джітсу, кунг-фу, карате-до, кікбоксінгу та ін., введення розділу про шокуючі удари, та доповнити елементами найсучасніших розробок з поліцейських систем Японії, Німеччини, США, Ізраїлю.

4. Усі засоби фізичної підготовки логічно узагальнені в єдину систему, зі змінним їх домінуванням у різних формах фізичної підготовки, виходячи із завдань етапу підготовки, яке наприкінці навчання повинне забезпечити необхідний рівень розвитку фізичної і функціональної підготовленості.

5. На всіх етапах навчання у курсантів формувати, що головна мета для правоохоронців – це особиста безпека, безпека колег, побратимів, громадян. Для боєздатності та боєготовності до дій у службових та екстремальних ситуаціях, а також забезпечення особистої безпеки необхідно тренуватися в умовах, максимально наближених до реальних, постійно відпрацьовувати прийоми нападу і самозахисту як зі зброєю, так і без неї, виконувати з фізичними навантаженнями.

6. Постійно створювати умови для регулярних занять у різних спортивних секціях. В навчально-тренувальних сутичках двох здобувачів вищої освіти між собою практикувати поєдинки без дотримання правил, тобто без обмежень.

7. Внести зміни до навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальностей 262 «Правоохоронна діяльність», 081 «Право» в умовах навчання у закладах вищої освіти, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України, та передбачити тиж-

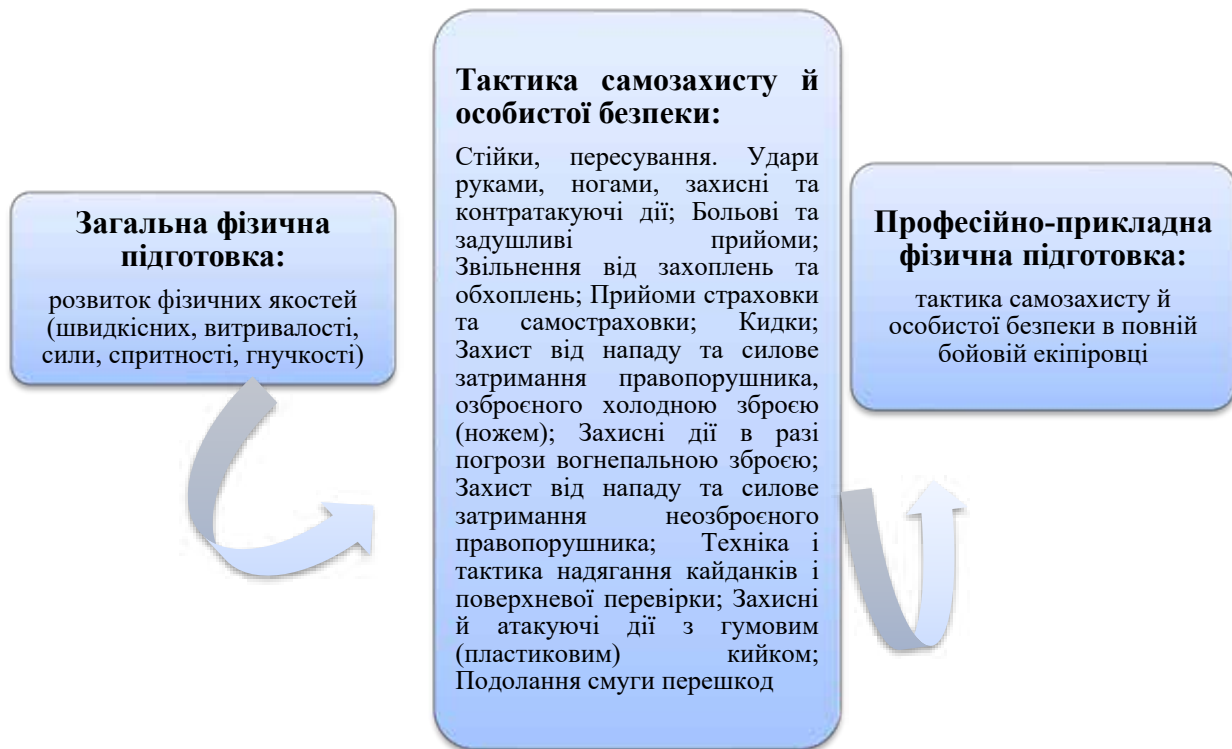

Рис. 1. Структура фізичної підготовки працівників Національної поліції в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

неву кількість годин, що відводяться на фізичну підготовку, – чотири академічні години.

Висновки. Аналіз специфіки професійної діяльності працівників Національної поліції України дає підстави констатувати, що фізична підготовка сучасного працівника є одним з головних напрямів службової та професійної підготовки. Для ефективної підготовки

працівників поліції необхідно підсилення фізичного складника освітньої програми з метою вдосконалення професійно-прикладних та життєво важливих умінь і навичок, пов'язаних з особливими внутрішніми та зовнішніми умовами професійної діяльності майбутніх працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Гіденко Є.С. Сучасний підхід до навчання поліцейських дій в екстремальних умовах. *Науковий юридичний журнал «Правові новели»*. 2017. № 3. С. 82–87.
2. Закорко І.П. Спеціальна фізична підготовка у вищих навчальних закладах МВС України з урахуванням індивідуальних особливостей моторики курсантів : автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2001. 18 с.
3. Коломієць Ю.М., Пашаєв А.З., Уварова О.Ю. Удосконалення рівня фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України шляхом проведення секційної роботи зі спортивних єдиноборств. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 24 травня 2018 р.). Харків, 2018. С. 73–76.
4. Корнійчук Ю.М., Сушков О.О. Особливості методики проведення занять із заходів фізичного впливу з курсантами навчальних закладів Державної пенітенціарної служби України. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 29 травня 2020 р.). Харків, 2020. С. 241–243.
5. Бортнік С.М. Фізична підготовка працівника поліції як важливий складник його професіоналізму. *Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних та східних єдиноборств* : зб. наук. пр. за матеріалами XV Міжнар. наук.-метод. конф., присвяч. пам'яті д-ра пед. наук, проф. Бізіна Віктора Петровича (м. Харків, 30 листоп. 2021 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків, 2021. С. 14–16.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 20.09.2022).
7. Шевченко Т.В. Упровадження у систему професійної підготовки нормативів з тактико-спеціальної підготовки. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2020. С. 216–220.
8. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50. *Офіційний вісник України*. 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text> (дата звернення: 20.09.2022)
9. Спеціальна фізична підготовка. Програма навчальної дисципліни для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти бакалавра за спеціальністю «Право» (081) галузі знань «Право» (08). НАВС, Київ, 2019. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/sfp/pr_sfp_pravo_06022019.pdf.

References

1. Hidenko, Ye.S. (2017). Suchasnyi pidkhdid do navchannia politseiskykh diy v ekstremalnykh umovakh [A modern approach to teaching police actions in extreme conditions]. *Naukovyi yurydychnyi zhurnal «Pravovi novely» – Scientific legal journal “Legal Novels”*, 3, 82–87 [in Ukrainian].
2. Zakorko, I.P. (2001). Spetsialna fizychna pidhotovka u vyshchykh navchalnykh zakladakh MVS Ukrainy z urakhuvanniam individualnykh osoblyvostey motoryky kursantiv [Special physical training in the universities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, taking into account the individual characteristics of the motor skills of cadets]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Nat. University of fiz. development and sport of Ukraine [in Ukrainian].
3. Kolomiets, Yu.M., Pashaiev, A.Z., Uvarova, O.Iu., (2018). Udoskonalennia rivnia fizychnoi pidhotovky kursantiv VNZ MVS Ukrainy shliakhom provedennia sektsiinoi roboty zi sportyvnykh yedynoborstv [Improving the level of physical training of cadets of universities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine by conducting sectional work on martial arts]. *Pidhotovka politseiskykh v umovakh reformuvannia systemy MVS Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Collection of scientific papers of the International Scientific and Practical Conference “Training of police officers in the context of reforming the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”* (pp. 73–76). Kharkiv [in Ukrainian].
4. Korniiichuk, Yu.M., Sushkov, O.O., (2020). Osoblyvosti metodyky provedennia zaniat iz zakhodiv fizychnoho vplyvu z kursantamy navchalnykh zakladiv Derzhavnoi penitentsiarnoi sluzhby Ukrainy [Peculiarities of the methodology of conducting classes on measures of physical impact with cadets of educational institutions of the State Penitentiary Service of Ukraine]. *Pidhotovka politseiskykh v umovakh reformuvannia systemy MVS Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Collection of scientific papers of the International Scientific and Practical Conference “Training of police officers in the context of reforming the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”* (pp. 241–243). Kharkiv [in Ukrainian].
5. Bortnik, S.M. (2021). Fizychna pidhotovka pratsivnyka politsii yak vazhlyvyi skladnyk yoho profesionalizmu [Physical training of a police officer as an important component of his professionalism]. *Aktualni problemy rozvytku sluzhbovo-prykladnykh, tradytsiinykh ta skhidnykh odnobotstv: zb. nauk. pr. za materialamy KhV Mizhnar. nauk.-metod. CONF., prysviach. pamiaty, prof. Bizina V. – Actual problems of the development of service-applied, traditional and oriental martial arts: coll. of science pr. based on the materials of the 15th International science and method conf., dedicate. in memory, Prof. Bizina V.* (pp. 14–16). Kharkiv [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiuu» [The Law of Ukraine “On the National Police”]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian].
7. Shevchenko, T.V. (2020). Uprovadzhennia v systemu profesiinoi pidhotovky normatyviv z taktyko-spetsialnoi pidhotovky [Implementation of standards for tactical and special training in the system of professional training]. *Pidhotovka politseiskykh v umovakh reformuvannia systemy MVS Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Collection of scientific papers of the International Scientific and Practical Conference “Training of police officers in the context of reforming the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”* (pp. 216–220). Kharkiv [in Ukrainian].
8. Nakaz MVS Ukrainy (2016) «Polozhennia pro orhanizatsiiu sluzhbovoi pidhotovky pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy» [Regulations on organization of official training of employees of the National Police of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text> [in Ukrainian].
9. Spetsialna fizychna pidhotovka (2019). *Prohrama navchalnoi dystsypliny dlia pidhotovky fakhivtsiv za stupenem vyshchoi osvity bakalavra za spetsialnistiu «Pravo» (081) haluzi znan «Pravo» (08)*. Kyiv: NAVS. Retrieved from: https://www.naiuu.kiev.ua/files/kafedru/sfp/pr_sfp_pravo_06022019.pdf.

Syrmamiikh Viktor,

Teacher of the Special Department physical and pre-medical training,
(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5014-3144>

Myronov Yuriy,

Head of the Special Department physical and pre-medical training,
(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7755-478X>

IMPROVING OF PROFESSIONAL APPLIED PHYSICAL TRAINING OF STUDENTS OF STATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: CHALLENGES OF MARTIAL STATE

The article deals with topical issues of professional training of future employees of the National Police of Ukraine. It ensures their level of service readiness and their effective performance of tasks under martial law. Attention was drawn to the need to use equipment and special means in the process of physical training of cadets of Ministry of Internal Affairs (Ukraine) in higher education institutions with specific learning conditions.

The need to introduce the educational component “Professionally-applied physical training in extreme conditions” into the educational process of professional training of future employees of the National Police is outlined. The main purpose of the discipline (optional) “Professionally-applied physical training in extreme conditions” is to consolidate professional skills and abilities in conditions close to real ones and to improve professional skills for performing combat service tasks. This specialized discipline should become an integral part of physical training system of National Police employees and will be aimed at forming and maintaining the necessary level of physical fitness of law enforcement officers to perform professional activities in extreme conditions and in full combat gear.

The analysis of the specifics of the professional activity of the National Police of Ukraine employees gives reasons to state that the physical training of a modern employee is one of the main directions of service and professional training.

For the effective training of police officers, it is necessary to strengthen the physical component of the educational program in order to improve professionally-applied and vital skills and abilities, related to the special internal and external conditions of professional activity of future National Police of Ukraine employees under martial law.

Key words: educational process, martial law, physical training of cadets, equipment, physical qualities.